

постачальниками продукції, оновлення виробництва, реструктуризацію виробництва, праці та управління, зростання якості і конкурентоспроможності продукції, підвищення кваліфікації персоналу. Корпоративне управління фінансовими ризиками, що найчастіше зустрічаються, здійснюється за допомогою виконання наступного складу управлінських завдань: виявлення всіх видів ризиків, їх характеристика та складання реєстру. Аналіз складових елементів розроблених моделей зниження фінансових ризиків та їх критична оцінка послужили основою для розробки системи управління фінансовими ризиками організації. Дана модель прийнятна для використання на підприємствах усіх галузей промисловості.

Висновки. Таким чином, прийняття таких заходів, як: складання карт-інструкцій щодо попередження

фінансових ризиків, проведення майстер-класів, тренінг дій щодо зниження ризиків, розробка методики та оцінка ризику в натуральному і вартісному вимірі, постійний моніторинг ризиків (стеження, аналіз, коригування), прийняття оптимальних управлінських рішень, швидке виявлення ризику та визначення його ступеня, вибір чинників, що знижують втрати, вироблення типових рекомендацій щодо зниження ризиків, формування та реалізація стратегії управління фінансовими ризиками, оцінка ефективності корпоративної стратегії управління ризиками, виявлення симптомів на ранніх стадіях прояву ризиків, вироблення заходів по захисту підприємства від ризику, розробка плану зниження фінансових ризиків сприятиме підвищенню фінансової стабільності компанії, зростанню прибутку і інноваційному розвитку економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абалкин И.Л. Коммутативные методы управления риском / И.Л. Абалкин // США, 1997. - №5.
2. Боярский Е.А. Финансовый контроль в условиях трансформации экономики России : Монография. / Е.А. Боярский, А.В. Новичков. – М. : Дашков и Ко, 2009.
3. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли., С. Майерс / Пер. с англ. – 2-е изд. – М. – Олимп–Бизнес, 2007.
4. Ван Хорн Дж.С., Вахович-мл Дж.М. Основы финансового менеджмента / Пер. с англ. М. : Вильямс, 2010.
5. Всемирная история экономической мысли. В 6 т. Т. I / МГУ им. М.В. Ломоносова. – М. : Мысль, 1987. – 606 с.
6. Инновационное развитие обрабатывающих предприятий России / Под ред. Т.Ф. Рябовой и А.С. Чижики. М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о».
7. Маршалл А. Принципы экономической науки. / А. Маршалл / Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1993. – 480 с.
8. Минаева Е.В. Глобальная экономика. Энциклопедия. / Е.В. Минаева, В.В. Гусев и др. - М. : Финансы и статистика, 2012.
9. Харрод Р.Ф. К теории экономической динамики / Р.Ф. Харрод. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 160 с.
10. Чернова Г.В. Управление рисками / Г.В. Чернова, А.А. Кудрявцев. – М. : ТК Велби, Изд-во «Прспект», 2006.
11. Шумпетер Й. История экономического развития / Й. Шумпетер / Пер. с нем. – М. : Прогресс, 1992. - 456 с.

УДК 339.137.24:63(232.1)

МАСЛІЙ Н.Д., канд. екон. наук, ст. викладач
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, м. Одеса
ЗБОРЩИК Д.П., студентка
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

АНАЛІЗ ХАРАКТЕРУ І ВПЛИВУ РИНКОВИХ ФАКТОРІВ НА СТАН КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

У статті проведений аналіз пріоритетних напрямків розвитку сільськогосподарських підприємств в Одеському регіоні. Запропоновані принципи, методи і важелі створення дієвого механізму для забезпечення досягнення конкурентних переваг сільськогосподарської продукції. Наведені переваги та недоліки діяльності провідних підприємств сільськогосподарської галузі Білгород-Дністровського району.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільськогосподарське підприємство, високопродуктивне виробництво, ринкові фактори, конкурентне середовище, економічна стратегія

The paper analyzed the priority areas of agricultural enterprises in the Odessa region. The proposed principles, methods and instruments to create an effective mechanism for achieving competitive advantages. The advantages and disadvantages of the leading enterprises of agricultural sector Belgorod-Dniester region.

Keywords: agriculture, farm, highly efficient production, market factors, competitive environment, economic strategy

Вступ. Стратегічним завданням України є створення потужної переробної індустрії як структуроформуючої ланки аграрної економіки та забезпечення випуску конкурентоспроможних продовольчих товарів за рахунок нарощування виробництва зерна, цукру, олії, плодоовочевої і м'ясо-молочної продукції, чим можна значно збільшити експортний потенціал АПК. Реформування агропродовольчої сфери передбачає поєднання ринкових форм господарювання з активною підтримкою держави, спрямованою на підвищення керованості соціально-економічних процесів. Необхідне стимулювання проведення аграрних реформ, які в першу чергу будуть направлені на встановлення еквівалентного міжгалузевого обліку, забезпечення паритетного ціноутворення та посилення інтеграційних процесів між виробниками сільськогосподарської продукції та переробними підприємствами. Різні аспекти сучасного стану та проблеми формування та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в Україні розглянуті в працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Серед них роботи таких українських та зарубіжних дослідників, як В. Бойко, В. Геєць, О. Гудзинський, С. Кваша, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мармуль, П. Саблук, В. Ситник, І. Топіха, Л. Худолій, О. Шпичак, Г. Черевко, М. Портер, П. Друкер, Ф. Котлер. В їх працях всебічно розглянуті проблеми державної підтримки товаровиробників, стратегії розвитку підприємств у тому або іншому конкурентному середовищі. Проте питання підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств з урахуванням регіональних особливостей функціонування висвітлені недостатньо. Це зумовило необхідність додаткового аналізу та визначення основних факторів впливу зовнішнього ринкового середовища на підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств окремого регіону.

Постановка завдання. Агропромисловий комплекс України (АПК) включає в свою структуру майже 100 виробництв. Поряд з промисловістю, відіграє провідну роль у господарстві, та на його частку припадає майже 30% національного доходу України, зайнято в АПК близько 25% працюючих. Сільськогосподарська галузь, як мезо-рівень аграрної системи є винятково важливою ланкою економіки Одеського регіону. За обсягами виробництва ця галузь посідає перше місце і є потенційним чинником реального економічного зростання регіону та України в цілому.

Метою даної статті є розкриття основних тенденцій та перспектив розвитку сільськогосподарських підприємств Одеського регіону, визначення характеру впливу ринкових факторів на стан конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств, та визначення завдань, які необхідно вирішити для перетворення сільського господарства Одеського регіону у конкурентоспроможну галузь.

Результати. Своєрідним виразом конкурентоспроможності аграрного підприємства є його конкурентний статус у ринковому конкурентному середовищі та у конкурентній боротьбі. Для аграрних

підприємств найбільше значення серед конкурентних переваг є: площа землекористування; агрокліматичні ресурси, матеріально-технічна база; впровадження інновацій; кадрове забезпечення; раціональна спеціалізація та організація виробництва; низька собівартість, висока рентабельність, товарність, якість продукції; фінансово-економічна безпека підприємства, державна підтримка аграрного бізнесу; вільний доступ до ринку збуту.

Проведений аналіз галузевої структури регіону за 2011-2012 р. показав, що в сільському господарстві зайнято 14,4% населення та зосереджено більше половини виробничих фондів. Земельний фонд складає 3,3 млн. га, у тому числі 2,6 млн. га сільгоспугіддя, з них 2 млн. га. ріллі.

Природні умови сприятливі для вирощування озимих зернових, кукурудзи, ячменю, соняшника, винограду і впливають на регіональну спеціалізацію і організацію сільськогосподарського виробництва. Площа виноградників в Одеському регіоні - найбільша в Україні.

Питома вага області в загальному обсязі виробництва валової продукції по Україні перевищує 4,1%, зерна – 6,2%, соняшнику – 3,6%, винограду – 44%, м'яса – 2,4%, молока – 3,6%, яєць – 3,7%.

Сьогодні в області функціонують 983 сільгосппідприємства, більше 6 тисяч фермерських господарств. Для функціонування аграрного ринку в області створені і діють 50 агроторгових домів, 44 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, 13 кредитних спілок, 47 оптово-продовольчих ринків, 314 магазинів фірмової торгівлі, 261 пункт заготівлі сільгосппродукції.

Важливе значення для забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств має можливість реалізації продукції. Регіон має широко розгалужену мережу елеваторів, як сухопутних так і морських, 28 хлібоприймальних підприємств, які можуть зберігати понад 2000 тис. тонн зерна. Шість морських торгових портів (Б-Дністровський, Ізмайльський, Іллічівський, Одеський, Південний, Ренійський) мають можливість приймати, зберігати та перевантажувати зерно на морські судна загальним обсягом 2316 тис.тонн на місяць. Харчова і переробна промисловість займають провідне місце в економіці області. Це 132 підприємства основного кола.

Найбільш конкурентоспроможними за показниками ресурсного забезпечення, фінансових результатів господарювання є великі сільськогосподарські підприємства. Проте фермерські господарства нарощують обсяги виробництва продукції більш значними темпами, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності. Серед стабільно працюючих переробних підприємств можна виділити: СП «Векка», ВАТ «Одеський коровай», ВАТ «Одеський консервний завод дитячого харчування», Куліндорівський КХП. Широко відомі такі торгові марки, як «Шустов» Одеського кон'ячного заводу, «Французький бульвар» ЗАТ «Одесавинпром» і торгові марки

«Одеса» Одеського заводу шампанських вин та кондитерської фабрики ЗАТ «Одеса».

Важливе значення для визначення конкурентних переваг має рівень споживання продовольчої продукції населенням регіону, необхідно збалансовано розвивати споживчий продовольчий ринок.

По більшості груп продовольчих товарів рівень споживання у Одеській області перевищує середньоукраїнські показники. При цьому обсяги виробництва основних продуктів значно перевищують (у 1,5–7,5 разів) обсяги споживання. Виняток становить лише виробництво м'яса, м'ясопродуктів та цукру. Але споживання залежить не лише від конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, але й платоспроможності населення. Крім того, на аграрному ринку працює велика кількість посередників, що підвищують ціни на продовольчі товари. Через високі транспортні витрати, ринкові збори, виробники змушені реалізувати продукцію за значно нижчими цінами, ніж на ринку.

Таким чином, основними проблемами підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств у регіоні є: скорочення обсягів виробництва продукції тваринництва; спад поголів'я худоби та птиці, недостатнє законодавче забезпечення реформ у агропромисловому комплексі.

Така складна ситуація зумовлена збитковістю виробництва усіх видів тваринницької продукції, насамперед через несприятливу цінову ситуацію на ринку продукції тваринництва, відсутністю незалежної державної підтримки галузі, незбалансованістю попиту і пропозиції, низьким рівнем внутрішнього споживання, а також недостатньо розвинутою ринковою інфраструктурою.

Крім того, важливою проблемою є комплексний розвиток сільських територій. За останні роки інфраструктура сільських населених пунктів не оновлювалася, кошти на її утримання надавалися в обмежених обсягах. Як наслідок цього - сьогодні потребує відродження транспортна інфраструктура. Загальними проблемами функціонування фермерських господарств на регіональному рівні є обтяжлива процедура отримання дозвільних документів, неналежна поінформованість діючих фермерів, а особливо фермерів-початківців щодо умов та способів ведення діяльності, новітніх технологій, інноваційних розробок удосконалення виробництва, відсутність інформації щодо проектів та рішень місцевих органів влади, що регламентують підприємницьку діяльність.

Відсутні сталі механізми співпраці бізнесу та влади, які будуть спрямовані на розвиток підприєм-

ництва, розвиток громад, побудови громадського суспільства.

Враховуючи вищевказане основними складовими регіональної аграрної політики на період до 2015 року має бути комплекс правових, організаційних і економічних заходів, спрямованих на завершення реформування земельних та майнових відносин, підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки області, розв'язання соціальних проблем населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій, передбачених Законом України від 18.10.2005 р. №2982-4 "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року", а також обласних програм щодо розвитку галузей сільськогосподарського виробництва, інфраструктури аграрного ринку її матеріально-технічного забезпечення та механізмів фінансово-кредитної підтримки підприємств агропромислового комплексу.

Висновки. Проведене аналітичне дослідження конкурентної ситуації, що склалася на ринку сільськогосподарських підприємств Одеського регіону, дозволяє зробити наступні висновки. Основними проблемами в галузі сільського господарства залишаються: недосконалість механізму середньо- й довгострокового кредитування виробників і споживачів продукції та високі ставки кредитування; недостатня ефективність механізму часткової компенсації сільськогосподарської продукції; застарілість основних фондів, їх низький технічний рівень, відсутність обладнання, придатного для переналагоджування без значних витрат для впровадження ресурсозберігаючих технологій; низький кадровий потенціал.

Ринковими факторами, що впливають на стан конкурентного середовища підприємств сільського господарства є: рівень цін та ступінь конкурентності ринку; державне регулювання економічної діяльності підприємств; фінансова стабільність та коливання курсу національної валюти; фактори природно-кліматичного характеру та політичного впливу; фактори глобальної дії. Важливими чинниками підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Одеського регіону є інвестиційно-інноваційне забезпечення їх розвитку та ефективне бізнес-планування їх діяльності. Значні перспективи з огляду на місцеві умови має розвиток великотоварних сільськогосподарських підприємств (площею понад 5,0 тис. га), що демонструють найбільше прибутковість та рентабельність, отже, й конкурентоспроможність виробництва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Горлачук В.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств : навчальний посібник / В.В. Горлачук, І.М.Песчанська, А.М. Малачієв та ін. – Миколаїв : Іліон, 2011. - 202 с.
2. Николук О.М. Стійкі конкурентні переваги підприємства: сутність, джерела формування / О.М. Николук // Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – № 2 (27). – С. 228–239.
3. Ботвіна Н.О. Засоби державної підтримки конкурентоспроможності агропромислового виробництва / Н.О. Ботвіна // Вісник аграр. науки Причорномор'я. - Спец. випуск 2(45). - Миколаїв, 2008. - С. 76 - 82.

4. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року. Режим доступу: http://www.oseu.edu.ua/ukr-rus/science/files/strategy_2020.pdf
5. <http://oda.odessa.gov.ua/>
6. <http://b-dnistrov-rda.odessa.gov.ua/>
7. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 005.591:665(477):338.439.5

АНТОНЮК П.О., канд. екон. наук, ЛИСЮК В.М., д-р екон. наук, доцент
 Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса
АНТОНЮК О.П., канд. екон. наук, доцент
 Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА РИНОК ОЛІЙНОЖИРОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

У роботі аналізуються державні регуляторні дії на ринок олійних культур та продукцію їх переробки, розглянуто необхідність та дієвість державного регулювання в умовах інтеграції олійножирового підкомплексу в світовий та європейський ринки.

Ключові слова: державне регулювання, експортні поставки, експортне мито, квота, урожай, посівна площа, сівозна, маркетинговий рік, під комплекс

In this research the state regulatory influences on the market of oilseeds and production of their processing are analyzed, need and effectiveness of the state regulation in the conditions of integration of an fat-and-oil subcomplex into the world and European markets is considered.

Keywords: state regulation, export deliveries, export duty, quota, yield, cultivated area, crop rotation, marketing year, subcomplex

Вступ. Головною метою агропромислового комплексу України є забезпечення переробних галузей сировиною, а населення – високоякісними харчовими продуктами за доступними цінами. Крім того, в умовах глобалізації успішне функціонування АПК передбачає створення достатніх запасів відповідних видів продукції для задоволення внутрішніх потреб і поставок на експорт. У вирішенні цих питань важливу роль відіграє державне регулювання продуктових підкомплексів, що направлено на їх формування, функціонування, здатність ефективно реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього середовища. До таких підкомплексів відноситься і олійножировий, оскільки вирощування насіння олійних культур та виробництво на їх основі промислової продукції посідають одне з головних місць в системі АПК і який являється важливою складовою експортного потенціалу держави.

Проблемам державного регулювання усіх складових ринку олійно-жирової продукції приділяється значна увага в теоретичних роботах та практичних дослідженнях відомих економістів, серед яких М.Д. Безуглий, П.І. Гайдуцький, М.В. Калінчик, С.П. Капшук, В.Я. Месель-Веселяк, М.В. Присяжнюк, О.М. Шпичак, І.В. Чехова, А.В. Фаїзов та інші вітчизняні вчені. Однак особливості державного регулювання в аспекті своєчасної оцінки майбутніх загроз і відповідного реагування на них потребують поглиблених досліджень у сучасних ринкових умовах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану ринку олійно-жирової продукції, оцінка діючих заходів впливу держави на його розвиток, обґрунтування необхідності застосу-

вання нових підходів в системі державного регулювання з точки зору як впливу різноманітних факторів на функціонування оліежирового підкомплексу, так і, в свою чергу, його впливу на інші явища і процеси.

Результати. Досліджуючи діяльність оліежирового підкомплексу за 1996-2012 рр., слід зупинитися на першому етапі, п'ятиріччі 1996-2000 рр. Для цього періоду характерною рисою було стрімке зростання валових зборів соняшника з 2123 тис. т в 1996 р. до 3457 тис. т в 2000 р. Посіви і валові збори сої і ріпаку були незначні і на насіння соняшнику приходилось 97,7% валового збору олійних. Потужності олієдобувних підприємств з переробки насіння в 1998 р. оцінювались в 2,8 млн. т на рік. Можна сказати, що в 1999-2000 рр. виробництво соняшнику переважало можливості його переробки, що в певній мірі послужило причиною експорту олієсировини. Але головною причиною великих обсягів експорту соняшника (наприклад, в 1998/1999 МР – 909 тис. т, або 40,1% валового збору 1998 р.) була відсутність будь-яких обмежень на експорт цього виду сировини. В результаті неконтрольованого експорту насіння соняшнику виробничі потужності переробних підприємств були завантажені на 54%. Це призвело до цілої низки негативних наслідків: появились проблеми забезпеченості внутрішнього ринку соняшnikовою олією та продуктами її переробки, на промислових підприємствах – заборгованість по заробітній платі, платежам до бюджету. Над країною появилася загроза зупинки і повної втрати переробних підприємств, а також забезпеченості потреб внутрішнього ринку імпортними поставками з відповідними цінами. Саме в цей період держава вперше втрутилась в